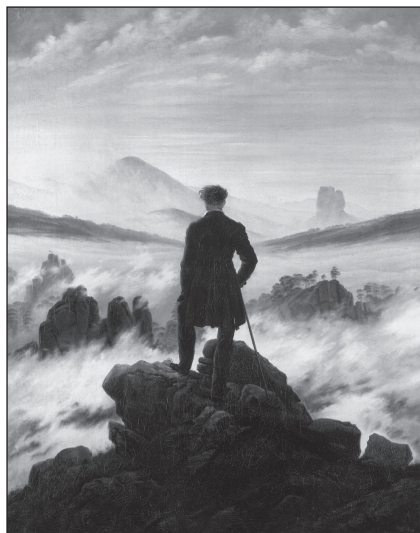

КАРЕЛ ХИНЕК МАХА Поклонение в Кърконошите

*Късна вечер е. Моми предяха,
а момците в кръг край тях седяха,
тъжно пламък във огнище лумна.
Пътникът е седнал по средата,
всички него гледат, него слушат,
а той, що му е в сърцето, дума:
„Чуйте вие, що сте още будни,
и внимателни сега бъдете,
ще научите неща нечути!
Слушайте усърдно моя разказ,
само дума ако изтървете,
няма нивга да ме разберете.
А пък вие, що се изпокрихте
в тъмна соба и в постеля тясна,
над която малък кръст проблясва,
в нас не будите ни смях, ни жал.
Само покрай вас в среднощен тъмен час
ще отеква моят тих и нощен глас:
Лека ноц! Спокоен сън!!!“¹*

Клонеше към залез. Самотен странник пристъпяше бавно по тясната пътека върху широко разлятото било на Кърконошите под връх Снежка. Вятърът фучеше, сякаш Силезия с тайнствени слова говореше на своята чешка сестра през разделящите ги крепостни стени. „Пусто е наоколо – въздъхна юношата, – и птиците, и зверовете избягват тези места, тук ни дърво, ни цвете ще поникне, само човекът единствен стреми се нагоре и все по-нагоре към чистия лазур на небето, но не намира тук нищо друго освен тайнствено шепнеш мъх и сняг мразовит.“ В този момент вятърът носеше пред лицето му пеперуда, която, изплашена, напразно се отбраняваше с пъстроцветните си крилца в желанието си да се върне обратно в полето с цветя, откъдето бурният вятър я беше отвлякъл. „Клетя ти, жадуваш да се върнеш в пъстрите ливади, твоя люлка някога били; – ти не си искала да дойдеш тук, против волята ти те отнася към студените висини същият този вятър, който

К. Д. Фридрих. Странник над море от мъгла, 1818

¹ Стихотворението е в превод на Жоржета Чолакова.

в своята младост те е люлял върху лицето на разцъфнали цветя; – казах, че човекът се стреми нагоре към чистото небе; – о, той е длъжен – и закри челото си с ръка, – длъжен е. – Дай ми, ветре бурен, тази пеперуда, ще я върна в онази страна, откъдето ти си я отвякъл.“ И в този миг той хвана пеперудата, ала напразно, изстинала бе вече тя, измъчена от властващия наоколо мраз; натъжен, той седна на една самотна скала и ту поглеждаше през опустялото бяло поле към плодородните силезийски равнини, ту обръщаше поглед към тъмните гори, които покриваха чешката земя.

Юношата беше почти два̀сетгодишен; черните му дрехи, прилепнали плътно по тялото, подчертаваха неговата слаба висока фигура; тъмните му коси свистяха от вятъра край бледите страни и красивото чело. Сините му очи излъчваха неизразим копнеж; така във вечерния сумрак цялата му фигура изглеждаше като отразено от пустите скали ехо на песента „Знаеш ли земята, де цъфтят лимониви дръвчета“² и т.н.

Това беше неговото първо поклонение; – едва четири пъти слънцето бе посетило гробницата на чешките крале в Пражкия храм, откакто той се бе сбогувал с опустелия Вишеград; но след като вече два̀сет пъти бе видял как леденият сняг на измръзналата земя се разлива в студени сълзи, още при това свое първо поклонение разбра, че светът, в който бе дошъл, не беше този, който му бе обещавала неговата младежка фантазия. С копнеещо сърце бе влязъл в този свят; с надеждата, че всички сънища, които красяха младостта му с розови венци, тук превърнати в реалност ще намери, той цялата земя с любов готов бе да прегърне. Но твърде рано завесата падна – и той се пробуди от сънищата на младостта. Той искаше да откъсне цвете, изгряло в лунната леа, и нощната роса като сълза студена намокри парещата му ръка; наведе се към роза разцъфтяла, омаян от ухания ѝ дъх, и видя, че тя над пресен гроб цъфти; в предутрин ранна гледаше с възхита на лилия сиянието снежнобяло, но през нощта видя я вече да накланя короната сребристойа към влажната земя; той диреше хората, които живееха в неговите сънища, но само ларви присмехулно го гледаха в пламенните му очи; накратко казано, той търсеше рая на своите сънища тук, в този свят, към него той простираше ръце за прегръдка, ала само безчувствена земя притиснал бе до своята пламтяща гръд. Ужасен, поиска да се върне в царството на своята младост, но само плачеше напразно за сънищата отлетели, седеше сам сега сред тази пустош, дълбоко някъде под него природата цъфтеше; необичан и нищо необичащ, стоеше все тъй на самотната скала над планините³, почервенели от залязващото в този миг слънце. Звънът на вечерните камбани от чешките земи и силезийските полета се събираше на билото на планината и още по-живо му припомняше отминалите дни; – и в този миг в душата му пламна мисълта за теб, любима моя, но много планини и пет реки го разделяха от теб. Нищо необичащ ли казах? – О, той още те обичаше, но късно – късно е, изгубена си вече ти за него; – подобно утринна

² Това е цитат от баладата на Гьоте «Миньон» («Mignon»): „*Kennst du das Land, wo die Zitronen blühn*“. На Гьотевия образ на Миньон Маха се позовава и в разказа си *Маринка*. – Б. ред.

³ Тук близостта с картината на К. Д. Фридрих *Странник над море от мъгла* (*Der Wanderer über dem Nebelmeer*, 1818) е съвсем очевидна. – Б. ред.

звезда изплува ти над тъмните вълни на неговите мисли и още първите лъчи потънаха в неговата тъмна, мъртва нощ; завърнаха се на младостта му сънищата златни, но мисълта, че единствената звезда, която можеше да озари пътеките на неговото поклонение в розоцветна светлина, не е неговата звезда, и че лъчите ѝ се усмихнаха в обгръщащата го тъма само за да угаснат отново тъй бързо и да разгорят още по-силно копнежа му по светлина, го хвърли назад в нощта на предишните му мисли. Изправяйки се, гледаше надолу към усмихващата се във вечерна позлата земя и плачът му кънтеше из смълчаната природа: „Ти беше моето слънце, но изчезна завинаги и над моя живот друго утро няма да поруменее; самотен странник, аз отново ще вървя в нощта безкрайна, чиято празна тишина ще оживее единствено от моето ридание; в непрогледния мрак отново ще протягам рамене след невзрачните образи и привидения на моите сънища, докато короната, загърната в нощта, на вкопчилото се самотно дърво отново ме пробуди с ледени сълзи от моите изгарящи сънища в мъчителната реалност и чак докато моите горещи сълзи се вледенят и сънищата ми във вечен сън без сънища погинат. И после, докато сетният ми дъх със зарите на вечерното небе се смесва и моята последна мисъл с леката мъгла над моята родина се разстеле, дъждът ще отмие, а вятърът ще заличи следите от моите стъпки, сякаш никога не съм вървял из тия планини; ти, природо, самозалъгвайки се, моя гроб ще приютиш под най-зелената трева на тоя край и пак над мен ще се усмихваш, сякаш никога не съм бил тук и сякаш моите уста никога не са възкликвали към тези планини: „Лека нощ!“.“ Замлъкна, тишина навред, само ехото от планините, издигащи се от двете му страни, повтаряше: „Лека нощ, лека нощ“. Слънцето залезе зад тъмните планини; като черен облак върховете им изплуваха на небосклона на чешката земя, а зад планините отсреща изгряваха слънца от други светове; в дълбоките клисури между планините бе вече черна нощ, а в равнините все още се смрачаваше; градовете като бели знаци изплуваха от сивите сенки; над тях се виеше лек дим и щом се спуснеш долу, плъзваше по лицето на тихите езера, в които се оглеждаха изгряващи звезди и които тук-там бяха обагряни от отблясъците на малките огньове, горящи по тъмните насипи. Вечерта беше ясна и чиста, каквато бива само в планината; луната беше почти пълна и нейното сияние посребряваше заснежените чела на синкавите планини, които в тъмната нощ се издигаха като преbledнели глави на мъртви крале с корона от сребърни венци. – Дълго юношата стоя така в забрава, загледан в тихата природа; всички звезди вече приветстваха красивата нощ, а той все така стоеше на самотната скала; – беше студено, мразовит вятър виеше между върховете, а долу ечаха гори и реки, които бързаха устремени от безлюдните планини към плодородните поля; месецът стоеше високо горе на своя път, а юношата все още не бе направил и крачка от мястото си. – Внезапно часовникът удари полунощ и тъй като дотогава нищо не беше дочул, на юношата му се стори, че съвсем близо до него глухо и страшно тъмният звън на камбаната се носи по широкото било и се отразява в планинския лоб, докато и последното ехо заглъхваше все по-дълбоко и по-дълбоко, а после отново настана тишина. Юношата бързо се огледа, но лунен лъч ли заблуди морния му

поглед, или това, което видя, бе страховита реалност? – стори му се, че връх Снежка сякаш се беше разстлал и се бе надвесил над него; великолепен манастир, построен в готически стил, а сега вече наполовина разрушен, и разкошният му храм красяха неговото било; високи стълби водеха към готически сводест вход, тънки колони и изкусно изваяни статуи, на места вече изпочупени, се издигаха край високите готически арки, през които проникваше лунна светлина, а лъчите на звездите прелитаха през срутените прозорци и ту посребряваха отломки от ниски колони и от други готически украси, ту се отразяваха в ликовете на различни светци, чиито фигури бяха обгорели в пъстри бои по оцелялото тук-там стъкло на прозорците с готически свод. От двете страни се издигаха мощни, но вече полуразрушени кули, украсени така, както и цялата сграда, с тънки колони, миниатюрни човешки глави и глави на различни животни, цветя и плодове, а също и с фигури в цял ръст на хора, зверове, дървета и други подобни, които бяха обаче толкова фино изваяни в камъка, че най-горните не можеха да бъдат различени на лунна светлина; в трепкация лъч всички тези фигури изглеждаха като живи и сякаш се движеха; в средата на храмовата постройка на най-високото място между двете кули имаше часовник; върху циферблата, който приличаше на потъмняло слънце, цифрите блестяха като звездно писмо, а стрелката от чисто злато светеше в бледата нощ ярко като луна в последната си четвърт и показваше точно дванайсет. Опомнил се, юношата поиска да побегне нагоре към гробищната стена, също украсена в готически стил със статуи и с гербовете на тук почиващите, да влезе през ниския вход в гробището и оттам по високите стълби да се изкачи до отворения храм, където на високия олтар светеше някаква тайнствена светлина; но колкото повече бързаше, толкова по-осезаемо силният вятър прилепяше дрехите му, тъй както бива в тревожен сън, така че, колкото и да се мъчеше да отиде по-близко, на него му се струваше, че си остава все така далече. – Неусетно се приближи утрото, вятърът постепенно утихна и тъкмо бе застанал до гробищния зид, когато целият манастир пламна в огненорозовото сияние на изгряващото слънце. Вратите на храма се затвориха от само себе си; щом стъпи в коридора на манастира, юношата се озова лице в лице с един забързан монах, който му заговори така, сякаш го познаваше отдавна. „Идвате точно навреме, тъй като днес е денят, в който безжизнените братя от нашия манастир ще се пробудят и вие ще можете да ги попитате за всичко, което от толкова време искате да узнаете.“ И дали защото юношеската душа се проясни, или пък защото отдавна беше слушал за този манастир, той знаеше какво щеше да се случи. А то беше следното. Братята монаси от този манастир имаха между своите стени просторна зала, в която, щом някой монах от ордена, след като преминаше през определени обреди, влезеше в нея, той застиваше неподвижен като мъртвец, но всяка година в един и същи точно определен ден заедно с всички, които бяха вече там, оживяваше, а след изтичането на деня отново се вцепеняваше и оставаше така през цялата година, докато отново настъпеше този ден; и всичко това щеше да се случва с него отново и отново чак до края на света. Юношата вървеше след монаха, който го водеше, и влезе в посоченото му преддверие.

Покрай стената стояха изправени неколцина мъртви монаси с ръце върху гърдите, млади и стари; бледите лица и в смъртта все още издаваха някакво страховито недоволство. И той попита монаха дали и тези също ще оживеят, на което онзи му отговори така: „Не, тези тук не ще се събудят! Защото тези, които са затворени в залата, щом веднъж в годината оживеят, са свободни да излязат, а след това – да се върнат или не. Тези, които не се върнат в залата, а останат тук, в това преддверие, умират и повече не оживяват, и след една година биват погребвани. Така тези, на които им е опротивяло това едновременно съществуване, предпочитат да заспят своя сън непробуден; – когато в средата на своя път слънцето застане, те ще бъдат погребани в гробището, което сте забелязали край храма. А сега влезте в голямата зала.“ Рече и вратите на голямата зала широко се разтвориха. През засенените прозорци се процеждаше слаба светлина и се спускаше във високата и готически украсена зала с огромни размери. – В полумрака имаше неизброимо множество мъртви монаси, скупчени тук-там, всеки беше застанал в позата, в която го бе застигнала смъртта. Един стоеше с протегната ръка, сякаш разказваше нещо; друг, с приковани в него мъртви очи, сякаш слушаше внимателно пресекналата реч; трети се бе навел да вдигне нещо от земята, четвърти беше коленичил със скръстени ръце, сякаш се молеше; и така нататък. И отправи монахът към юношата следното наставление и предупреждение: „Сред това неизброимо множество вие трябва да тичате, без да спирате, и да им задавате различни въпроси. Спрете ли се, те ще умрат повторно и ще се събудят чак за погребението на своите завинаги мъртви братя; – не бива да се бавите при тях повече от три часа, ако не искате да останете цяла година единственият жив сред тези мъртъвци. – И юношата се втурна в залата и тичайки, им задаваше най-различни въпроси; и те започнаха да се движат като сенки, без да докосват земята, сякаш побутвани от повея, завихрен от неговия бяг, и с такъв тайнствен шепот отговаряха на неговите въпроси, че сърцето му трепереше от страх. – Преди да изтекат трите часа, той избяга през отворената зала, ужасен прелетя през преддверието и се озова на ръба на една скала над дълбоко лежащата под него природа, а от очите му, отвикнали от светлината, ранени сякаш от неудържимия блясък на сутрешното слънце, се стичаха обилни сълзи и той не можеше да различи ясно нищо край себе си; страшна болка беше сграбчила сърцето му. – Клонеше към пладне, изсъхнаха очите му и той отново се съвзе. – Камбаниите на манастира отекваха мрачно и глухо; – печалните песнопения на монаси, съпровождащи погребение, кънтяха в ушите му. – Юношата се огледа и видя през манастирските порти да се задава погребалната процесия на умрелите завинаги братя монаси. И непоносима болка, и неизразим копнеж завладяха сърцето му, като видя как живите монаси носят към гроба завинаги умрелите си братя, а на известно разстояние след тях оживелите монаси се стичаха на тълпи през манастирската порта. Тъжно извърна поглед към ширналата се долу прелестно цъфтяща природа; – като вълни на нощно море синьо-сиви планини я ограждаха в далечината и черен облак изливаше пороен дъжд върху разцъфтелите между планините ливади. Точно над него светеше слънцето, земята под него сякаш се усмихваше, нежно и слад-

ко ухание на косено сено се носеше както из ливадите долу, така и по билото на планината; радостното чуруликане и закачки на птиците от гори и лесовете, които се простираха под него, се смесваше с шума на водата, която стремглаво се спускаше от планината в долината дълбока, и с тъжното песнопение на монасите. Струваше му се, че от далечината сивеещите планини нашепват, а проливният дъжд ромоли: „През вековете ние ясни чела издигаме в небето и няма да загинем никога; – ще оросим увехналото цвете, за да не загине, а да разцъфти отново и благоухание да пръска!“ „А пък ние цяла вечност непробуден сън ще спим!“ – сякаш кискаха се мъртвите монаси. Неизброимо множество оживели монаси се стичаха на тълпи по всички страни на планината; и юношата бързаше обратно към гробището, защото искаше да види погребението на тези, които бяха умрели завинаги; и отдръпнеше ли се настрани, опитвайки се да избегне прииждащата тълпа, тозчас оживелите сенки прелитаха подире му; отскочи ли на другата страна, сенките пак плъпват след него – след него; отстъпи ли назад, сенките и там го следват. И една от тях казва: „Напразно се опитваш да избягаш от нас, въздухът, който се носи след теб, ни тегли към теб; остани неподвижен и тогава и най-лекият полъх на вятъра ще ни прогони по лицето на хълма.“ Юношата спря и монасите се понесоха вкупом покрай планината, искайки да се спуснат по пътеката надолу – много от тях се хвърлиха от издигащата се над местността канара, с неизразим копнеж пламналите им зеници се вираха отвъд тъмните планини, ала връхлитащият вятър отново и отново ги събираше върху билото на планината. – Слънцето гаснеше, – настана късна вечер, – из долината се понесе още по-упоително ухание на жита и блажена тишина се разливаше по безкрайната шир. Невъзможно бе да се опише скръбта в очите на монасите, загледани в залязващото слънце и умиращата с него светлина; но напразно! – свършил бе денят за живота на сенките и вятърът тласкаше пленниците в страховитото преддверие. Повечето от тях, объркани, стояха на прага на голямата зала и кършеха ръце от отчаяние; други пък с кикот се втурваха в просторната зала; някои, плачейки неутешимо, заставаха край стените на преддверието с ръце върху гърдите; после залата и преддверието се затвориха – – –

Беше студена нощ; през тесния процепа между скалите с морна стъпка пътникът се спускаше от планината. Срещу него в цялото си величие се извисяваше Снежка, а на върха ѝ, покрит със сняг, сега се издигаше само един самотен кръст; пълноликата луна надничаше в скалната цепнатина точно през него и изглеждаше като разрязана от кръста на четири равни части. „Лека нощ, лека нощ!“; шепнеше с немощен глас изтощеният странник. – Като блуждаещ лунен лъч пред него сякаш се въззе бледа фигура на жена; мъртвите ѝ очи бяха приковани горе към кръста, тебеширенобялото ѝ лице, синкавите ѝ устни всяваха леден ужас; неподвижната ѝ снежнобяла ръка с изпънат пръст, сочещ постоянно нагоре, блестеше в лунния лъч; но дали към кръста, или към луната сочеше, не можеше да се разбере. Странникът бе заобиколил скалата и Снежка изчезна от погледа му; – онази фигура все повече и повече се променяше и накрая пред него вече крачеше поси- въл старец; дългите му сиви коси се спускаха край мъртвото му лице и се

смесваха с бяла, стигаща чак до кръста брада. В косите му бе вплетен венец от бели и червени рози. В нозете му се пенеше реката, която падаше от високата скала над него, а в бялата пяна зееше черен вход и към него сочеше ръката на стареца. Поклонникът видя себе си, беше ужасно променен, сиви коси се спускаха и по неговото високо, набраздено от бръчки чело и край хлътналите му страни и се смесваха с бяла, стигаща чак до кръста брада; тъжно гледаше той в тъмния проход – зад него гореше зората; – поиска още веднъж да се обърне назад към розоцветните зари, които обагряха с позлата изминатия път; но бурният, оглушително и страшно стенещ вятър му говореше от всички краища с тайнствени слова и сила непозната го тласкаше напред, копнеж неизразим го телеше след себе си в неznайна земя по незнаен път. – Поклонникът последва стареца в тъмния проход.

Красиво утро изгря над дълбокия дол на изток от Кърконошите. Тъмните ели и борове се издигаха по планините в одежди от роса, от високата скала в дълбоката бездна падаше реката, набраздена в бяла пяна; но там, където тихо течеше, водите ѝ бяха чисти и бистри, а гълбините ѝ се зеленееха като пролетна морава. В тези гълбини спеше странникът, шумът на водопада го унасяше в най-тихия сън, а вълните на реката една след друга протяжно се носеха над него като ридание на вечерни камбани из тихия край, но не събуждаха те, както звънът на камбаните някога, в душата на странника отминалите дни.

Превод от чешки: **Ангелина Недева**
 Редактор на превода: **Жоржета Чолакова**

*Ян Зързави, Илюстрация към
 Поклонение в Кърконошите*